

fogyatkozással menteni. Ilyen Binet szerint nincs több, mint 2%. Bizonyos azonban, hogy vannak ily esetek. Fejlesztetni kell a tanuló morális érzékét. A büntetésnek is ez a célja; a növendék érezze, hogy a tanítónak igaza van. Gyakran büntetik a gyermeket önzésből, amidőn pl. családi körében teljes csöndet és nyugalmat kívánnak tőle, holott ez a gyermek aktív természetére *káros* hatást gyakorol. B. a természetes büntetést ajánlja, anélkül, hogy ennek kizárólagos alkalmazását keresztülvihetőnek tartaná. A büntetést általában az illető egyéniségéhez kell mérni. Fontos nevelőhatással bír a buzdítás. Szerző a morális nevelést lehetségesnek tartja a vallásoktatás segítségével nélkül is. Pusztán a belátásra való hatással morális nevelés lehetetlen. A belátás csak erősíthet és igazolhat egy már meglévő morális tendenciát. Ez pedig bizonyos érzelmekből fakad, mint *aminők?* a szülők és a tanító iránti tisztelet és önzetlenség, az alárendeltség tudata, a lekötelezettség érzelme, amelyet minden normális gyermekben fölkelt az iránta tanusított önzetlen szeretet.

Polgár Gyula.

*

Wilhelm Ostwald: Grosse Männer. Leipzig, 1910. Ára 15 M.

A lipcsei nagy kémikus ebben a vaskos kötetben arra a kérdésre akar feleletet adni, hogyan lehet elég korán felismerni a jövődő nagy embereket. A felelet alapjául személyes érintkezés útján szerzett tapasztalataihoz még hat kiváló természettudós részletes életrajzát veszi, sőt itt-ott más természettudósok életére is hivatkozik állításainak igazolása céljából. Nem akarjuk itt ezeket az életrajzokat vagy a belőlük vont következtetéseket részletesen tárgyalni, bennünket ez a könyv más szempontból érdekel. Ostwald ugyanis ebben a könyvében is megragad minden alkalmat arra, hogy az iskolát és a pädagogiát ostorozza. És ezzel lerontja könyvének értékét, mert az iskolát ő nem ismeri, a pädagogia feladatával és eredményeivel nincs tisztában, úgy hogy vagy nyitott kapukat dönget, vagy nagy tájékozatlanságot árul el a nevelés kérdéseiben.

Az iskola ellen irányuló gyűlöletének forrása az a meggyőződés, hogy a nyelv magában véve értéktelen dolog, amely a logikának teljesen híjával van. Ebből következik, hogy a nyelvtudomány nem tudomány, aminthogy nem tudomány Ostwald szerint egyetlen szellemi tudomány sem. Minthogy pedig ezek a középiskolában sok időt foglalnak el, a középiskola feltétlenül rossz intézmény. A középiskola értéktelenségének egyik bizonyítéka, hogy a nagy emberekről rendszeren az tűnik ki, hogy rossz diákok voltak, egyikük-másikuk be sem tudta végezni középiskolai tanulmányait. Ebből azt következteti Ost-

wald, hogy a jövő nagyág fő ismertető jele a koraérettség, amelynek következtében a gyermek érdeklődése rendszeren egyoldalú és az iskolában nem nyer kielégítést. Az iskola feladata már most az volna szerinte, hogy ezeket az egyoldalú érdeklődéseket táplálja és mondjon le arról, hogy az ilyen koraérett ifjút más irányban is értékes ismeretekhez juttassa. Főleges részleteznem, hogy itt Ostwald az iskolát eredeti feladatától eltérítve, olyan feladattal akarja ellátni, amely lehetetlenné teszi a közös munkára nevelést. Az iskolából kilépő ifjúnak érdeklődnie kell a nemzeti munkásság minden ága iránt és igyekeznie kell, hogy a maga munkásságát a nemzeti feladatok szolgálatába állítsa. Hiszen maga Ostwald is tudja értékelni a közös feladatok megoldásáért közösen folytatott munkát, egyoldalúan képzett emberekkel pedig ez nagyon bajos volna.

Ha az iskolai nevelés feladatát Ostwald tévesen állapítja is meg, a tanítás módszerére vonatkozó megjegyzéseit feltétlenül elfogadjuk. Ezekben nyilatkoznak meg Ostwald tanári munkásságának értékes tapasztalatai, azonban ezeket a megjegyzéseit rendszeren azzal a meggyőződéssel teszi, hogy az iskola emberei előtt ezek új dolgok. Nem veszi tudomásul, hogy a mai középiskola nemcsak anyagában, de módszerében is más, mint a száz év előtti. Nem tudja, hogy a pädagogia régen megállapította pl. azt, hogy a tanulónak csak az olyan ismeret válik igazán vérévé, amelyet a maga gondolkozásával a maga munkásságával szerzett meg. A mai tanítás nem kényszeríti passzivitásra a tanulót és így téved Ostwald abban, hogy az iskolai tanítást könyvekből való tanítással lehetne pótolni.

Igazságtalanságot követnénk el azonban a (nagynevű szerzővel szemben, ha fel nem említjük, hogy könyve jelentős adalék a kutatás lélektanához. Sok tapasztalatban élesedett tekintettel nézi a kutató élete folyását és ha nem is oldja meg végérvényesen a felvetett problémát, sokban hozzájárult ahhoz, hogy mások közelebb jussanak a megoldáshoz. Különösen ki kell ebből a szempontból emelnünk a könyvben adott életrajzokat, amelyekben mesteri kézzel rajzolja meg a XIX. század néhány nagy kutatójának szellemi fejlődését. Ha könyvének többi része mind az iskoláról szólna, még akkor is megérdemelné, hogy elolvassuk.

Kelemen Ignác.